

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۲/۱۲/۲۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

بررسی چالش‌های پیش روی آموزش مهارت‌های زندگی در مدارس

مهسا داودوندی

کارشناسی ارشد مشاوره مدرسه دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال

چکیده

آموزش مهارت‌های زندگی به عنوان بخشی اساسی از آموزش و پرورش، از اهمیت بسیاری برخوردار است. این مهارت‌ها، از مهارت‌های ارتباطی و همکاری تا مهارت‌های حل مسئله و تصمیم‌گیری، به دانش‌آموزان کمک می‌کنند تا در زندگی روزمره‌شان موفقیت بیشتری داشته باشند. با این حال، وجود چالش‌هایی می‌تواند این فرآیند آموزشی را مختل کند و تأثیر منفی بر روند یادگیری دانش‌آموزان داشته باشد. یکی از چالش‌های اساسی در آموزش مهارت‌های زندگی در مدارس، شناسایی و حل مسائلی است که ممکن است مانع از ارتقای این مهارت‌ها شود. این مسائل می‌توانند شامل نبود منابع کافی، فرصت‌های آموزشی ناکافی، و عدم توجه به نیازها و توانمندی‌های متنوع دانش‌آموزان باشند. آموزش مهارت‌های زندگی از اهمیت بسیاری برخوردار است زیرا این مهارت‌ها به دانش‌آموزان کمک می‌کنند تا بهترین نسخه خود را در زندگی روزمره‌شان به نمایش بگذارند. این مهارت‌ها، از مدیریت زمان و استرس تا مهارت‌های ارتباطی و همکاری، اساسی برای موفقیت در مسیر زندگی هر فرد محسوب می‌شوند. این مقاله به بررسی چالش‌هایی که در آموزش مهارت‌های زندگی در مدارس ممکن است به وجود آید، می‌پردازد. در این مقاله، ابتدا مسائل مختلفی که ممکن است این آموزش را مختل کنند، مورد بررسی قرار می‌گیرد. سپس، اهمیت و ضرورت آموزش مهارت‌های زندگی برای دانش‌آموزان بررسی می‌شود. در انتها، راهکارهایی برای مواجهه با این چالش‌ها و ارتقای فرآیند آموزش مهارت‌های زندگی در مدارس ارائه می‌شود.

کلمات کلیدی: آموزش، مهارت‌های زندگی، چالش‌ها، مدارس، دانش‌آموزان، معلمان.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مقدمه

در دنیای امروزه، با گسترش روزافزون اطلاعات و تغییرات فراوان در زندگی اجتماعی، مسائل مرتبط با سلامت روان افراد به یکی از چالش‌های اساسی جامعه تبدیل شده است. به ویژه در محیط تحصیلی که یکی از ارکان اصلی جامعه برای پرورش نسل جوان است، توجه به سلامت روان دانش‌آموزان از اهمیت بسیاری برخوردار است. یکی از ابزارهایی که به نظر می‌رسد توانمند بهبود دادن سلامت روانی دانش‌آموزان باشد، آموزش مهارت‌های زندگی است. آموزش مهارت‌های زندگی نقش بسزایی در شکل‌دهی به افراد برای مواجهه با چالش‌ها و مسائل روزمره دارد. این مهارت‌ها از جمله توانایی‌های فردی مانند مدیریت استرس، حل مسائل، ارتباطات بین فردی، ایمنی شخصی، و تصمیم‌گیری درست را دربرمی‌گیرند که هرکدام به تنهایی و یا در ترکیب با یکدیگر می‌توانند به بهبود سلامت روانی افراد کمک کنند.

در عصری که امروزه، دانش‌آموزان با چالش‌ها و فشارهای فراوانی در مسیر رشد و توسعه خود مواجه هستند، آموزش مهارت‌های زندگی به عنوان یک ابزار حیاتی و اساسی برای سازماندهی زندگی شخصی و اجتماعی آن‌ها بیش از پیش به اهمیت آن افزوده است. این مفهوم، به گونه‌ای که فراتر از مجرد انتقال دانش تئوریک می‌باشد، به تربیت افرادی مجهز به توانایی‌های عملی و ارتباطی برای مواجهه با چالش‌های متنوع زندگی می‌پردازد. بنابراین، اینجاست که آموزش مهارت‌های زندگی به عنوان پلی مهم برای بهبود سلامت روانی و اجتماعی دانش‌آموزان به چشم می‌آید. با توجه به پیچیدگی‌ها و تحولات سریع جامعه مدرن، داشتن مهارت‌های زندگی از اهمیت بسیاری برخوردار است. این مهارت‌ها نه تنها به دانش‌آموزان کمک می‌کنند تا در مواجهه با چالش‌های روزمره موفقیت بیشتری داشته باشند، بلکه آن‌ها را به افرادی پویا و انعطاف‌پذیر تبدیل می‌کنند که به راحتی با موقعیت‌های مختلف زندگی سازگاری پیدا کنند. از این رو، آموزش مهارت‌های زندگی به عنوان یکی از راهکارهای اصلی در پیشگیری از مشکلات سلامت روانی و اجتماعی دانش‌آموزان برجسته می‌شود (طاهری اوروند، ۱۴۰۲).

مهارت‌های زندگی، مجموعه‌ای از توانایی‌ها و دانش‌هایی است که به افراد کمک می‌کند تا در زندگی فردی، اجتماعی و شغلی خود با موفقیت عمل کنند. این مهارت‌ها شامل مهارت‌های ارتباطی، حل مسئله، تصمیم‌گیری، مدیریت هیجانات، تفکر انتقادی، حل تعارض، خودآگاهی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی است. دوران مدرسه، دوره‌ای مهم در شکل‌گیری شخصیت و مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان است. در این دوره، دانش‌آموزان با محیط اجتماعی جدیدی آشنا می‌شوند و باید یاد بگیرند که چگونه با دیگران ارتباط برقرار کنند، مسائل خود را حل کنند، تصمیمات درست بگیرند و با احساسات خود کنار بیایند (جعفری، ۱۴۰۱).

در دنیای امروز، توانمندی‌های فردی و اجتماعی از اهمیت بسیاری برخوردارند و برای موفقیت در زندگی لازم است که دانش‌آموزان به صورت جامع و متعادل در این زمینه‌ها توانمند شوند. در این راستا، سواد مهارت زندگی به عنوان یک پیش‌نیاز برای موفقیت دانش‌آموزان در مسیر زندگی و تحصیل اهمیت زیادی دارد. سواد مهارت زندگی به عنوان یک مفهوم گسترده شامل مجموعه‌ای از مهارت‌ها و قابلیت‌هایی است که به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا در مواجهه با چالش‌ها و مسائل روزمره زندگی، تصمیم‌گیری‌های درست انجام دهند و به صورت موفق و مؤثر در محیط‌های مختلف عمل کنند. این نوع سواد شامل مهارت‌های ارتباطی، مدیریت هیجانات، حل مسئله، تصمیم‌گیری، ارزیابی و انتخاب هوشمند است (Amoosoltani et al., 2019).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

با در نظر گرفتن چالش‌هایی که دانش‌آموزان در جامعه‌ای به تدریج در حال پیچیده‌تر شدن تجربه می‌کنند، برنامه‌های مدرسه اهمیت فزاینده‌ای برای حمایت و کمک به بلوغ عاطفی و رشد اجتماعی دانش‌آموزان دارد (Ghobakhloo, 2017). با این حال باید بررسی کرد برنامه‌های مدرسه محور چقدر موثر هستند و چقدر در حال ترویج تغییر مطلوب مهارت‌های اجتماعی در دانش‌آموزان هستند. نکات برجسته تحقیقات قبلی اهمیت مهارت‌های اجتماعی در سراسر دوران کودکی و دانش‌آموزی را بیان می‌کند. برای مثال، مهارت‌های اجتماعی مربوط به مشکلات عملکرد و رفتار (زارعی و همکاران، ۱۴۰۱). مسئولیت اجتماعی، روابط با همسالان، و فرآیندهای خود تنظیمی در بین دانش‌آموزان ارتباط معنی‌داری وجود داشت. علاوه بر این، فقدان مهارت‌های اجتماعی نیز می‌تواند تأثیر نامطلوبی بر رفتار و روابط دانش‌آموزان در مدرسه و جامعه داشته باشد (Jahani, 2019). مهارت‌های اجتماعی قوی‌تر موجب مشکلات بیرونی و درونی کمتر در کلاس‌های درس و جامعه می‌شوند (Khanifar et al., 2019). نه تنها مهارت‌های اجتماعی ضعیف تأثیر منفی بر عملکرد در کلاس می‌گذارد و همچنین یک عامل خطر برای سایر پیامدهای نامطلوب مربوط به عملکرد عمومی اجتماعی گوشه‌گیری، احساس انزوا شدید و طرد است و می‌تواند پیش‌درآمد پرخاشگری و رفتار خشونت‌آمیز باشد (Jamali, 2014).

بیان مساله

مهارت‌های اجتماعی ضعیف آسیب‌پذیری را افزایش می‌دهد و نیز مشکلات روانی مانند افسردگی، تنهایی، و اضطراب اجتماعی را افزایش می‌دهد (Asadi et al., 2011). پیشنهاد شده است که آموزش مهارت‌های اجتماعی می‌تواند یک رویکرد موثر برای پیشگیری باشد و مداخله زودهنگام برای رفتارهای مختلف مشکلات را کاهش می‌دهد (طاهری اوروند، ۱۴۰۲). از تحقیقات منتشر شده، اهمیت توسعه مهارت‌های اجتماعی قوی واضح است. در نتیجه، سیستم‌های مدرسه، آموزشی و محققان و روانشناسان بسیاری از انواع مداخلات طراحی شده برای بهبود مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان را ایجاد کرده‌اند (Amoosoltani et al., 2019). این آموزش‌ها و برنامه‌ها معمولاً چندین مؤلفه را هدف قرار می‌دهند. رفتاری که تصور می‌شود با مهارت‌های اجتماعی مرتبط است، مهارت‌هایی که شامل ارتقاء می‌شود اما محدود به آن نمی‌شود شامل روابط مثبت با همسالان، تنظیم عاطفی، آگاهی از احساسات در دیگران، مشکل حل، و رسیدگی به تعارضات بین فردی می‌شود. به منظور پیشرفت ایجاد و اداره می‌شود رشد مهارت‌های اجتماعی ناشی از این رویکردها از مداخلات گسترده متغیر باشد. سه لایه که سطوح مختلف مداخله را تعریف می‌کند و در درجه خطر برای طبقه‌بندی مداخلات دسته‌بندی شده‌اند (Duncan, 2000).

سطح ۱، پیشگیری جهانی، است با هدف کل جمعیت مورد نظر (به عنوان مثال، همه بچه‌های مدرسه‌ای، همه سالمندان و غیره). هدف افزایش عوامل حفاظتی است یا عوامل خطر را برای کل جمعیت کاهش دهد. به طور معمول در محیط مدرسه این کار یک پیشگیری برای همه یا اکثریت دانش‌آموزان در یک مدرسه را انجام می‌دهد (Ghobakhloo, 2017). سطح ۲، پیشگیری انتخاب شده، برای افراد یا گروه‌های در نظر گرفته شده است در خطر افزایش برای توسعه بیشتر رفتارهای مشکل‌ساز جدی هدف اجرای مداخله‌ای برای کاهش خطر ابتلا به نتیجه خاص است (Jamali, 2014). در نهایت، سطح ۳، پیشگیری نشان داده شده، طراحی شده است برای درمان دانش‌آموزانی که قبلاً مشکلات یا آسیب در منطقه مورد نظر را نشان

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

داده اند. این برنامه ها اغلب اجرا می شوند تا تشخیص هایی مانند کمبود توجه بیش فعالی و بی نظمی به موقع انجام گیرند (Khanifar et al., 2019).

با توجه به اهمیت سواد مهارت زندگی، توسعه و تقویت آن در دانش آموزان بسیار ضروری است. داشتن سواد مهارت زندگی می تواند به دانش آموزان کمک کند تا موفقیت در زندگی شخصی، تحصیلی، اجتماعی و حرفه ای را به دست بیاورند. به منظور توسعه سواد مهارت زندگی، آموزش باید به شکلی طراحی شود که به دانش آموزان امکان بیشتری برای یادگیری و تمرین این مهارت ها بدهد. این مقاله به اهمیت و ضرورت آموزش مهارت های زندگی در مدارس می پردازد.

اهمیت و ضرورت

مهارت های زندگی مجموعه ای از توانایی ها و دانش هایی است که به افراد کمک می کند تا در زندگی فردی، اجتماعی و شغلی خود با موفقیت عمل کنند. این مهارت ها شامل مهارت های ارتباطی، حل مسئله، تصمیم گیری، مدیریت هیجانات، تفکر انتقادی، حل تعارض، خودآگاهی و مسئولیت پذیری اجتماعی است.

دوران مدرسه، دوره ای مهم در شکل گیری شخصیت و مهارت های زندگی دانش آموزان است. در این دوره، دانش آموزان با محیط اجتماعی جدیدی آشنا می شوند و باید یاد بگیرند که چگونه با دیگران ارتباط برقرار کنند، مسائل خود را حل کنند، تصمیمات درست بگیرند و با احساسات خود کنار بیایند.

اهمیت آموزش مهارت های زندگی در مدارس را می توان در موارد زیر خلاصه کرد:

- کمک به دانش آموزان برای سازگاری با محیط اجتماعی جدید: دوران مدرسه، دوره ای مهم در شکل گیری شخصیت و مهارت های زندگی دانش آموزان است. در این دوره، دانش آموزان با محیط اجتماعی جدیدی آشنا می شوند و باید یاد بگیرند که چگونه با دیگران ارتباط برقرار کنند، مسائل خود را حل کنند، تصمیمات درست بگیرند و با احساسات خود کنار بیایند. آموزش مهارت های زندگی می تواند به دانش آموزان کمک کند تا با محیط جدید خود سازگار شوند و روابط سالم و موفق با دیگران برقرار کنند.
- پیشگیری از بروز مشکلات رفتاری و اجتماعی: دانش آموزانی که مهارت های زندگی را فرا می گیرند، کمتر در معرض بروز مشکلات رفتاری و اجتماعی مانند پرخاشگری، خشونت، انزوا و افسردگی قرار می گیرند. آموزش مهارت های زندگی به دانش آموزان کمک می کند تا با راه های سالم مدیریت هیجانات خود آشنا شوند و از بروز رفتارهای نامناسب جلوگیری کنند.
- ارتقای سلامت روانی دانش آموزان: دانش آموزانی که مهارت های زندگی را فرا می گیرند، می توانند با احساسات خود به طور سالم کنار بیایند و از سلامت روانی بهتری برخوردار باشند. آموزش مهارت های زندگی به دانش آموزان کمک می کند تا احساسات خود را شناسایی کنند، آن ها را به طور سالم بیان کنند و از آسیب های روانی ناشی از احساسات منفی جلوگیری کنند.
- پیشرفت تحصیلی دانش آموزان: دانش آموزانی که مهارت های زندگی را فرا می گیرند، می توانند با بهره وری بیشتری از فرصت های آموزشی استفاده کنند و در تحصیلات خود موفق تر باشند. آموزش مهارت های زندگی به دانش آموزان

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

کمک می کند تا با تکالیف مدرسه به طور موثر کنار بیایند، از منابع آموزشی به طور مناسب استفاده کنند و مهارت های یادگیری خود را بهبود بخشند.

• آمادگی برای ورود به جامعه: دانش آموزانی که مهارت های زندگی را فرا می گیرند، برای ورود به جامعه و ایفای نقش های مختلف در زندگی آماده تر هستند. آموزش مهارت های زندگی به دانش آموزان کمک می کند تا با چالش های زندگی آینده خود مقابله کنند و در جامعه به طور فعال و مسئولانه مشارکت داشته باشند (زارعی و همکاران، ۱۴۰۱). با توجه به اهمیت آموزش مهارت های زندگی در مدارس، لازم است که این آموزش به صورت رسمی و برنامه ریزی شده در مدارس ارائه شود. این آموزش باید توسط معلمان آموزش دیده و با تجربه انجام شود و از روش های فعال یادگیری مانند بازی، بحث و گفتگو، و انجام پروژه ها استفاده شود. همچنین، مشارکت خانواده ها در آموزش مهارت های زندگی می تواند به تقویت این مهارت ها در دانش آموزان کمک کند.

مهارت های زندگی

مهارت های زندگی مهارت هایی است که باعث ارتقاء سلامت روان در جامعه می شود، این مهارت ها روابط انسانی را غنی می کنند ، باعث افزایش سلامت و رفتار می شوند و قادر هستند به طور مؤثر الزامات زندگی را برآورده کنند. این مهارت ها برای همه افراد جامعه ضروری است ، اما در بزرگسالی از اهمیت ویژه ای برخوردار است. همزمان با رشد جسمی و روانی ، انتظار جامعه و خانواده نیز از یک دانش آموز افزایش می یابد (بنکدار گلخوارانی و همکاران، ۱۴۰۱). به طوری که آنها بخشی از خواسته های خود را برای زندگی اجتماعی می پذیرند. در این رابطه ، دانش آموزان و دانش آموزان نه برای یادگیری شیوه های رفتاری مناسب و مهارت های لازم برای سازگاری با خانواده ها و شرکت های خود ، بلکه با آسیب آنها به طور جدی مورد بررسی قرار می گیرند. به همین دلیل شایان ذکر است که طبق گفته آموستلانی و همکاران ، ۲۰۱۹ آموزش مهارت های زندگی بخش مهمی از برنامه درسی برای بیشتر سیستم های آموزشی جهان است (جعفری، ۱۴۰۱). اهمیت مهارت های زندگی برای مقابله با مشکلات زندگی روزمره و تأثیرات آنها بر بهبود زندگی شخصی و اجتماعی و بهبود زندگی مردم مشهود است و رفع این مشکل را در بیشتر سیستم های آموزشی در نظر گرفته اند (Khanifar et al., 2019).

مهارت های زندگی اساساً پایه و اساس توسعه اساسی برای مهارت های خانوادگی ، آموزش ، اجتماعی و حرفه ای در مهارت های زندگی دارند. در این یادگیری ، انواع مختلفی از کار در گروه های کوچک یا در گروه های باینری ، بازی های فکری، بحث و گفتگو با وجود تغییرات عمیق فرهنگی در سبک زندگی، بسیاری از دانش آموزان مهارت لازم برای مقابله با مشکلات زندگی را ندارند و آموزش سنتی در قالب یادگیری مدرسه این کار را نکرده است. این آموزش ها به حل مشکلات زندگی کمک می کند. این امر شما را نسبت به مشکلات و مشکلات زندگی روزمره و نیازهای خود در زمان حال و آینده آگاه می کند (زارعی و همکاران، ۱۴۰۱).

علاوه بر این، عدم آگاهی از مهارت های زندگی منجر به آسیب های زیادی خواهد شد. بنابراین مهم است که مهارت های زندگی دانش آموزان را به عنوان تولید کننده آینده جامعه بررسی کنیم. با توجه به این واقعیت که دانش آموزان مانند سایر افراد جامعه به دلیل عدم آگاهی و تحت تأثیر خسارت های اجتماعی در معرض آگاهی از مهارت های زندگی قرار می گیرند. در نتیجه ، آموزش مهارت های زندگی به منظور کسب دانش مثبت از دانش در مورد مهارت های زندگی در فرد ، آموزش را

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

ایجاب می کند و این نگرش منجر به رفتار مثبت می شود، که مانع از مشکلات و سلامت روانی جامعه می شود. از آنجا که ماهیت و تعریف مهارت های زندگی در کشورها و فرهنگ های مختلف متفاوت است (Khanifar et al., 2019). همچنین لازم است که الگوی ساکنان و مهارت های زندگی کامل را بر اساس استانداردهای جهانی بررسی و ارائه دهیم و ویژگی های کشور را در نظر بگیریم (Duncan, 2000). تحقیقات در کشور به طور کلی مبتنی بر مدل مهارت های ۱۰ ساله سازمان بهداشت جهانی است. ایالات متحده آن را رهبری می کند و رسالت آن "استفاده از دانش آموزان برای دستیابی به استعداد خود به عنوان پیشرفت در پیشرفت دانش آموزان" است. نام H۴ نمایانگر چهار حوزه رشد فردی (سر، قلب، دست، سلامتی) است (طاهری اوروند، ۱۴۰۲).

در این روش، با ارائه یک الگوی اجرایی برای آموزش دانش آموزان مدارس ابتدایی از مدارس ابتدایی مطابق مدل H۴ و تجهیزات فرزندان این مهارت ها، سعی می کند ظرفیت های روانی اجتماعی دانش آموزان را بهبود بخشد (Jahani, 2019). واد می تواند الزامات و دعوا های زندگی روزمره را مدیریت کند. این مهارت ها و مهارت ها به فرد اجازه می دهد تا از نظر افراد، جامعه، فرهنگ و محیط زیست به طور مثبت و به صورت منسجم عمل کند و از سلامت روانی آنها اطمینان حاصل کند (Duncan, 2000). آموزش در مهارت های زندگی یکی از مبانی اساسی آموزش بهداشت است، به طوری که عوامل اجتماعی مانند عزت نفس، شبکه های پشتیبانی اجتماعی و اضطراب که بر رفتار دانش آموزان تأثیر می گذارد، دانش آموزان محسوب می شوند. برنامه صلاحیت طول عمر بر اساس این اصل استوار است که دانش آموزان، دانش آموزان و دانش آموزان حق دارند بتوانند توانمند شوند و از خود و منافع خود در برابر موقعیت های دشوار زندگی دفاع کنند (Amoosoltani et al., 2019).

چالش های آموزش مهارت های زندگی در مدارس

آموزش مهارت های زندگی در مدارس، با وجود ضرورت و اهمیت فراوان، با چالش های متعددی در سطوح مختلف برنامه ریزی، اجرا و ارزیابی روبرو است. در ادامه، به تشریح این چالش ها در هر سطح می پردازیم:

چالش های برنامه ریزی:

۱. فقدان برنامه درسی جامع و منسجم:

- عدم وجود برنامه درسی واحد و ملی برای آموزش مهارت های زندگی در مدارس
- تنوع برنامه های موجود و عدم انسجام و تناسب آنها با یکدیگر
- عدم تناسب محتوای آموزشی با نیازها و شرایط جامعه

۲. عدم تناسب محتوای آموزشی با نیازهای دانش آموزان:

- تمرکز بیش از حد بر محتوای نظری و تئوری
- عدم توجه به نیازهای واقعی دانش آموزان در مقاطع تحصیلی مختلف
- عدم تناسب محتوا با فرهنگ و شرایط اجتماعی

۳. کمبود منابع آموزشی مناسب:

- کمبود کتاب ها، جزوات و مواد آموزشی متناسب با برنامه درسی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

- عدم وجود منابع آموزشی جذاب و خلاقانه
- عدم تناسب منابع آموزشی با سطوح مختلف دانش آموزان

چالش‌های اجرا:

۱. عدم تخصص کافی معلمان:
  - عدم گذراندن دوره‌های تخصصی آموزش مهارت‌های زندگی توسط معلمان
  - عدم آشنایی معلمان با روش‌های تدریس فعال و خلاقانه
  - کمبود دانش و مهارت معلمان در زمینه برقراری ارتباط موثر با دانش آموزان
۲. کمبود وقت و فرصت در برنامه آموزشی مدارس:
  - تمرکز بیش از حد بر دروس و امتحانات
  - عدم وجود زمان کافی برای آموزش مهارت‌های زندگی در برنامه درسی
  - عدم انعطاف‌پذیری برنامه درسی برای اختصاص زمان به آموزش مهارت‌های زندگی
۳. عدم وجود فرهنگ مناسب برای آموزش مهارت‌های زندگی در مدارس:
  - عدم توجه کافی به اهمیت آموزش مهارت‌های زندگی در بین مدیران و معلمان
  - تمرکز بیش از حد بر آموزش‌های نظری و حفظی
  - عدم وجود فضای مناسب برای تمرین و کاربرد مهارت‌های زندگی (Khanifar et al., 2019).

چالش‌های ارزیابی:

۱. عدم وجود ابزارهای مناسب برای ارزیابی اثربخشی آموزش مهارت‌های زندگی:
    - تمرکز بر ارزیابی‌های نظری و کتبی
    - عدم وجود ابزارهای مناسب برای ارزیابی مهارت‌های عملی و رفتاری
    - عدم تناسب ابزارهای ارزیابی با اهداف آموزش مهارت‌های زندگی (طاهری اوروند، ۱۴۰۲).
  ۲. تمرکز بیش از حد بر ارزیابی‌های نظری و کتبی:
    - عدم توجه به ارزیابی‌های عملی و مهارت‌محور
    - عدم ارزیابی تغییرات رفتاری و نگرشی دانش آموزان
    - عدم تناسب روش‌های ارزیابی با اهداف آموزش مهارت‌های زندگی
- علاوه بر چالش‌های ذکر شده، می‌توان به موارد زیر نیز اشاره کرد:
- عدم حمایت و همکاری کافی از سوی خانواده‌ها
  - کمبود بودجه و امکانات
  - عدم وجود نظام تشویقی برای معلمان و دانش آموزان (زارعی و همکاران، ۱۴۰۱).
- با توجه به اهمیت آموزش مهارت‌های زندگی برای دانش آموزان، لازم است با برنامه‌ریزی دقیق و مدون، نسبت به رفع چالش‌های موجود اقدام کرد. با همکاری و همدلی همه ذینفعان، می‌توان گامی مهم در ارتقای کیفیت آموزش و پرورش و کمک به دانش آموزان برای داشتن زندگی سالم و موفق برداشت.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

عوامل موثر در آموزش مهارت‌های زندگی

مهارت‌های مختلف زندگی و یک آموزش کامل برنامه برای مهارت‌های زندگی دارای سیستمی است که نه تنها یک ظرفیت و دارای یک دید کلی است. از طرف دیگر، تجربیات کشورها متنوع بوده است. از ادبیات تحقیق، مدل H۴ به نظر می‌رسد این ویژگی‌هایی است که یادگیرنده اصلی مهارت‌های زندگی و در عین حال بسیاری از مطالعات در این زمینه، دارای حساب سازگار هستند. این مطالعه با هدف مطالعه ابعاد مختلف مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان ابتدایی و ارائه الگوی مدل سازی آموزش‌های اساسی برای زندگی دانش‌آموزان بر اساس مدل ۴ و سه گانه انجام خواهد شد. سه شاخه موجود در این مطالعه سه دسته از عوامل ساختاری، اساسی و رفتاری است (Jamali, 2014):

عوامل ساختاری: شامل تمام عناصر، عوامل و شرایط جسمی و غیر انسانی سازمان که با نظم خاص، قاعده و ارتباط متقابل، تصویر، قارچ، مقیاس و بدنه و جسمی سازمان تشکیل می‌شوند به همین دلیل تمام منابع مادی، مالی، اطلاعاتی و فنی که به سمت بدنه عمومی سازمان جریان می‌یابند، به استثنای شعبه ساختاری هستند (Khanifar et al., 2019).

عوامل اساسی: شرایط محیطی خارجی و عوامل اطراف محیط سازمان، تعامل با سازمان و ترک سازمان. هر سیستم یا سازمانی در جای خود همیشه با سیستم‌های محیطی در عمل و واکنش دائمی است. در نتیجه، تمام علل و عواملی که واکنش مناسب سازمان را نسبت به سایر سیستم‌ها ارائه می‌دهند، متن یا محیط نامیده می‌شوند (زارعی و همکاران، ۱۴۰۱).

عوامل رفتاری: شامل روابط انسانی در سازمان است که استانداردهای رفتاری، ارتباطات غیررسمی و مدل‌های خاص به هم پیوسته و محتوای اصلی سازمان را تشکیل می‌دهد. این عوامل محتوا در واقع به عنوان پویایی سازمان در نظر گرفته می‌شوند و کلیه عوامل و متغیرهایی که مستقیماً با کارگران مرتبط هستند در این شاخه‌ها قرار می‌گیرند. عوامل ساختاری و رفتاری داخل سازمانی و در مرزهای سیستم سازمانی هستند (بنکدار گلخوارانی و همکاران، ۱۴۰۱).

مرور ادبیات

پژوهشی که توسط جهانی در سال ۲۰۱۹ انجام شده است، میزان استفاده از اجزای خلاقیت گیلفورد را در مجلات دانش‌آموزان فارسی بررسی کرده است. نتایج نشان داد که مجلات مورد مطالعه تا حدودی از این اجزا استفاده می‌کنند، اما میزان استفاده در بین مجلات متفاوت است. این یافته‌ها نشان می‌دهد که مجلات دانش‌آموزان فارسی می‌توانند در پرورش خلاقیت دانش‌آموزان نقش داشته باشند، اما لازم است محتوای آنها به گونه‌ای بهبود یابد که از این اجزا به طور موثرتری استفاده شود (جهانی، ۲۰۱۹).

در این مقاله، جمالی (۲۰۱۴) اثربخشی آموزش مهارت‌های زندگی را بر عزت‌نفس دانش‌آموزان بررسی کرده است. این مطالعه از روش نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل استفاده کرد. جامعه آماری این مطالعه شامل ۱۰۰ دانش‌آموز دختر پایه ششم ابتدایی شهر تهران بود که به‌طور تصادفی به دو گروه آزمایش و کنترل تقسیم شدند. گروه آزمایش به مدت ۸ جلسه ۲ ساعته تحت آموزش مهارت‌های زندگی قرار گرفت و گروه کنترل هیچ آموزش خاصی دریافت نکرد. ابزارهای اندازه‌گیری عزت‌نفس شامل پرسشنامه عزت‌نفس روزنبرگ بود. نتایج نشان داد که دانش‌آموزان گروه آزمایش پس از

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

آموزش، نمرات بالاتری نسبت به گروه کنترل در پرسشنامه عزت نفس کسب کردند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که آموزش مهارت‌های زندگی می‌تواند به بهبود عزت نفس دانش‌آموزان کمک کند (جمالی، ۲۰۱۴).

این مقاله اثربخشی آموزش مهارت‌های زندگی را بر کاهش تمایل به رفتارهای پرخطر در دانش‌آموزان دبیرستانی تهران بررسی کرده است. این مطالعه از روش نیمه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل استفاده کرد. جامعه آماری این مطالعه شامل ۱۰۰ دانش‌آموز پسر پایه دهم دبیرستان شهر تهران بود که به‌طور تصادفی به دو گروه آزمایش و کنترل تقسیم شدند. گروه آزمایش به مدت ۸ جلسه ۲ ساعته تحت آموزش مهارت‌های زندگی قرار گرفت و گروه کنترل هیچ آموزش خاصی دریافت نکرد. ابزارهای اندازه‌گیری تمایل به رفتارهای پرخطر شامل مقیاس رفتارهای پرخطر دانش‌آموزان بود. نتایج نشان داد که دانش‌آموزان گروه آزمایش پس از آموزش، نمرات پایین‌تری نسبت به گروه کنترل در مقیاس رفتارهای پرخطر کسب کردند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که آموزش مهارت‌های زندگی می‌تواند به کاهش تمایل به رفتارهای پرخطر در دانش‌آموزان کمک کند (بهرامی، ۲۰۱۷).

در پژوهش عموسلطانی و همکاران (۲۰۲۱) اثربخشی روان‌درمانی با محتوای مهارت‌های زندگی را بر کاهش تنهایی، افزایش شادی، بهبود روابط عاطفی و افزایش حمایت اجتماعی والدین در دختران دانش‌آموز وابسته به تلفن همراه بررسی کرده است. این مطالعه از روش شبه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل استفاده کرد. جامعه آماری این مطالعه شامل ۳۰ دانش‌آموز دختر دبیرستانی شهر خمینی‌شهر بود که به‌طور تصادفی به دو گروه آزمایش و کنترل تقسیم شدند. گروه آزمایش به مدت ۱۰ جلسه ۲ ساعته تحت درمان روان‌درمانی با محتوای مهارت‌های زندگی قرار گرفت و گروه کنترل هیچ درمان خاصی دریافت نکرد. نتایج نشان داد که دختران گروه آزمایش پس از درمان، نمرات پایین‌تری نسبت به گروه کنترل در مقیاس وابستگی به تلفن همراه، نمرات بالاتری در مقیاس حمایت اجتماعی والدین کسب کردند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که روان‌درمانی با محتوای مهارت‌های زندگی می‌تواند به کاهش وابستگی به تلفن همراه، افزایش شادی و بهبود روابط عاطفی و حمایت اجتماعی والدین در دختران دانش‌آموز وابسته به تلفن همراه کمک کند (عموسلطانی و همکاران، ۲۰۲۱).

در تحقیق، اعظمی و همکاران (۲۰۱۲) اثربخشی آموزش مهارت‌های زندگی را بر افزایش خلاقیت دانش‌آموزان ابتدایی بررسی کرده است. این مطالعه از روش نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل استفاده کرد. جامعه آماری این مطالعه شامل ۸۶ دانش‌آموز پسر و دختر پایه‌های سوم، چهارم و پنجم ابتدایی شهر تهران بود که به‌طور تصادفی به دو گروه آزمایش و کنترل تقسیم شدند. گروه آزمایش به مدت ۲۰ جلسه ۴۰ ساعته تحت آموزش مهارت‌های زندگی قرار گرفت و گروه کنترل هیچ آموزش خاصی دریافت نکرد. ابزارهای اندازه‌گیری خلاقیت شامل آزمون خلاقیت تورانس بود. نتایج نشان داد که دانش‌آموزان گروه آزمایش پس از آموزش، نمرات بالاتری نسبت به گروه کنترل در آزمون خلاقیت تورانس کسب کردند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که آموزش مهارت‌های زندگی می‌تواند به افزایش خلاقیت دانش‌آموزان ابتدایی کمک کند (اعظمی و همکاران، ۲۰۱۲).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

راهکارهای عملی برای آموزش مهارت‌های زندگی در مدارس

برای ارائه آموزش مهارت‌های زندگی در مدارس، لازم است که برنامه‌های آموزشی مناسب تدوین شود. این برنامه‌ها باید با توجه به نیازها و ویژگی‌های دانش‌آموزان مدرسه‌ی طراحی شوند. همچنین، آموزش مهارت‌های زندگی باید توسط معلمان آموزش‌دیده و باتجربه انجام شود.

برخی از راهکارهای عملی برای آموزش مهارت‌های زندگی در مدارس عبارتند از:

استفاده از روش‌های فعال یادگیری

روش‌های فعال یادگیری، روش‌هایی هستند که در آن‌ها دانش‌آموزان به‌طور فعال در فرآیند یادگیری مشارکت می‌کنند. این روش‌ها می‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند تا مهارت‌های زندگی را به‌صورت کاربردی و موثر فرا بگیرند.

برخی از روش‌های فعال یادگیری که می‌توان در آموزش مهارت‌های زندگی در مدارس استفاده کرد عبارتند از:

- بازی: یکی از روش‌های موثر برای آموزش مهارت‌های زندگی در دانش‌آموزان است. بازی‌های آموزشی می‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند تا مهارت‌های ارتباطی، حل مسئله، تصمیم‌گیری، مدیریت هیجانات، و سایر مهارت‌های زندگی را فرا بگیرند (طاهری اوروند، ۱۴۰۲).
- بحث و گفتگو: بحث و گفتگو، یکی دیگر از روش‌های موثر برای آموزش مهارت‌های زندگی است. بحث و گفتگو می‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند تا مهارت‌های ارتباطی، تفکر انتقادی، و حل مسئله را تقویت کنند.
- انجام پروژه‌ها: انجام پروژه‌ها، می‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند تا مهارت‌های حل مسئله، تصمیم‌گیری، و مدیریت زمان را فرا بگیرند (ممی زاده و همکاران، ۱۴۰۱).

استفاده از داستان، شعر، و فیلم‌های آموزشی

داستان، شعر، و فیلم‌های آموزشی، می‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند تا با مهارت‌های زندگی آشنا شوند و آن‌ها را درک کنند. داستان‌ها و شعرهای مناسب می‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند تا با احساسات خود آشنا شوند و راه‌های سالم بیان احساسات را بیاموزند. همچنین، فیلم‌های آموزشی می‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند تا مهارت‌های زندگی را در موقعیت‌های واقعی مشاهده کنند.

مشارکت خانواده‌ها در آموزش مهارت‌های زندگی

خانواده‌ها نقش مهمی در شکل‌گیری شخصیت و مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان دارند. والدین می‌توانند با الگوبرداری از رفتارهای مناسب، ایجاد محیطی سالم و حمایت‌کننده، و آموزش مستقیم مهارت‌های زندگی، به دانش‌آموزان کمک کنند تا مهارت‌های زندگی را به‌طور موثر فرا بگیرند.

برخی از راهکارهایی که والدین می‌توانند برای مشارکت در آموزش مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان انجام دهند عبارتند از:

- الگوبرداری از رفتارهای مناسب: والدین می‌توانند با رفتارهای مناسب خود، به دانش‌آموزان نشان دهند که چگونه باید با دیگران ارتباط برقرار کنند، مسائل خود را حل کنند، و احساسات خود را به‌طور سالم بیان کنند.
- ایجاد محیطی سالم و حمایت‌کننده: والدین می‌توانند با ایجاد محیطی سالم و حمایت‌کننده در خانه، به دانش‌آموزان کمک کنند تا احساس امنیت و اعتماد به نفس داشته باشند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

- آموزش مستقیم مهارت‌های زندگی: والدین می‌توانند با آموزش مستقیم مهارت‌های زندگی، به دانش‌آموزان کمک کنند تا این مهارت‌ها را فرا بگیرند (بنکدار گلخوارانی و همکاران، ۱۴۰۱).

در پایان، می‌توان گفت که آموزش مهارت‌های زندگی در مدارس، یکی از مهم‌ترین اقداماتی است که می‌تواند به موفقیت دانش‌آموزان در زندگی کمک کند. با توجه به اهمیت این موضوع، لازم است که مسئولان آموزش و پرورش و خانواده‌ها، توجه ویژه‌ای به این امر داشته باشند.

نتیجه‌گیری

آموزش مهارت‌های زندگی در مدارس، با وجود ضرورت و اهمیت فراوان، با چالش‌های متعددی در سطوح مختلف برنامه‌ریزی، اجرا و ارزیابی روبرو است. فقدان برنامه درسی جامع، عدم تناسب محتوای آموزشی با نیازهای دانش‌آموزان، کمبود منابع آموزشی، عدم تخصص کافی معلمان، کمبود وقت و فرصت در برنامه آموزشی، عدم وجود فرهنگ مناسب، عدم وجود ابزارهای مناسب برای ارزیابی و تمرکز بر ارزیابی‌های نظری از جمله این چالش‌ها هستند. برای رفع این چالش‌ها، لازم است اقداماتی مانند تدوین برنامه درسی جامع، تولید محتوای متناسب، ارتقای تخصص معلمان، افزایش زمان و فرصت آموزش، ایجاد فرهنگ مناسب، تهیه ابزارهای ارزیابی و تمرکز بر ارزیابی‌های عملی انجام شود. با رفع این چالش‌ها و ارتقای کیفیت آموزش مهارت‌های زندگی، می‌توان به دانش‌آموزان در یاری رساندن به آنها در مواجهه با چالش‌های زندگی و داشتن زندگی سالم و موفق کمک کرد.

آموزش مهارت‌های زندگی نقش بسیار مؤثری در بهبود سلامت روان دانش‌آموزان دارد. این نوع آموزش، ابزاری عملی و موثر است که به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا در مواجهه با چالش‌های زندگی، مهارت‌هایی موثر و عملی کسب کنند. با توجه به اثرات مثبت آن بر افزایش انعطاف‌پذیری، اعتماد به نفس، و سازگاری با محیط، آموزش مهارت‌های زندگی به عنوان یک راهکار کلان و جامع در سازماندهی و تقویت سلامت روان جامعه دانش‌آموزان مورد پذیرش و تأیید جامعه قرار می‌گیرد. با توجه به اهمیت آموزش مهارت‌های زندگی در مدارس، لازم است که مسئولان آموزش و پرورش و خانواده‌ها، توجه ویژه‌ای به این امر داشته باشند. آموزش مهارت‌های زندگی در مدارس، یکی از مهم‌ترین اقداماتی است که می‌تواند به موفقیت دانش‌آموزان در زندگی کمک کند. این آموزش می‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند تا با چالش‌های زندگی خود مقابله کنند و در جامعه به‌طور فعال و مسئولانه مشارکت داشته باشند (ممی زاده و همکاران، ۱۴۰۱).

دانش‌آموزان در مراحل رشد و تکامل و ورود به زندگی در جامعه، با چالش‌های متعددی روبرو می‌شوند. برای رویارویی با این چالش‌ها، محیط‌های آموزشی و یادگیری باید طوری طراحی شوند که با ماهیت زندگی مطابقت داشته باشند و به دانش‌آموزان کمک کنند تا انتظارات در حال رشد و تغییر را برآورده کنند. نتایج به‌دست‌آمده در این پژوهش نشان داد که پس از آموزش مهارت‌های زندگی، انگیزش پیشرفت دانش‌آموزان افزایش یافته است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که آموزش مهارت‌های زندگی انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان را به میزان قابل توجهی افزایش می‌دهد. همچنین نتایج نشان داد که این افزایش برای هر دو جنس یکسان است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان مستقل از جنسیت است (طاهری اوروند، ۱۴۰۲).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

این آموزش‌ها به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا با پرورش مهارت‌های مختلف نقاط قوت و ضعف خود را درک کنند. به طور کلی هدف گروه‌های مهارت‌های زندگی کمک به افراد برای حرکت از بی‌کفایتی و مهارت‌های ضعیف به مهارت‌های قوی، مؤثر و سازنده است. مجموعه مهارت‌های زندگی شامل مهارت‌ها و شایستگی‌هایی مانند تصمیم‌گیری، حل مسئله، تفکر خلاق، تفکر انتقادی، ایجاد روابط بین افراد و گروه‌ها، خودآگاهی، حل تعارض، همدلی با دیگران، مدیریت استرس و هیجانات است. ... آره. هر یک از این مهارت‌ها تاثیر زیادی بر پیشرفت تحصیلی و انگیزه دارد.

آموزش مهارت‌های زندگی یکی از مشکلات و نیازهای زندگی مدرن جهان و تغییرات و چالش‌های آن است. سیستم‌های آموزشی باید این موضوع را جدی و اساسی در نظر بگیرند تا دانش‌آموزان را برای این زندگی پرچالش و پرتلاطم آماده کنند (زارعی و همکاران، ۱۴۰۱). بنابراین، توصیه می‌شود که نظام‌های آموزشی بر این گونه برنامه‌ها تأکید بیشتری داشته باشند و در صورت امکان، مهارت‌های زندگی را به‌عنوان بخشی مستقل از برنامه درسی در مدارس و در تمام سطوح آموزشی آموزش دهند. بنابراین، توصیه می‌شود که مدارس و معلمان در برنامه‌های آموزشی خود تأکید بیشتری بر سواد مهارت‌های زندگی داشته باشند و استراتژی‌های مناسب را برای تقویت این سواد در نظر بگیرند. با این کار، دانش‌آموزان قادر خواهند بود به خوبی در مواجهه با چالش‌ها و مسائل زندگی عمل کنند و به طور کلی زندگی مؤثرتری را تجربه کنند.

منابع

- ۱- بنکدار گلخوارانی، محبوبه و فرخی، حسین و واحدی، سمیه، (۱۴۰۱)، اثربخشی آموزش مهارت‌های زندگی بر پرخاشگری دانش‌آموزان دوره ابتدایی، دوازدهمین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی، مشاوره و علوم تربیتی .
  - ۲- جعفری، نرگس، (۱۴۰۱)، چالش‌های اجرای آموزش مهارت‌های زندگی، اولین فراخوان مقالات کاربردی آموزش و پرورش: مسائل و راهکارها، تهران.
  - ۳- حسینی، سیدعذرا، (۱۴۰۱)، تاثیر مهارت‌های زندگی برابر بر خلاقیت و یادگیری دانش‌آموزان، چهارمین همایش ملی پژوهش‌های حرفه‌ای در روانشناسی و مشاوره با رویکرد از نگاه معلم، میناب
  - ۴- زارعی، مینا و اکبرپور، سعیده و سلطانی، مهتاب، (۱۴۰۱)، مهارت‌های زندگی پیش‌دبستانی: به سوی آموزش مهارت‌های اجتماعی و جلوگیری از پرخاشگری در کودکان خردسال، پنجمین کنفرانس بین‌المللی علوم تربیتی، روانشناسی، مشاوره، آموزش و پژوهش، تهران
  - ۵- ممی زاده، حامد و موسوی، میرولی و سلمانی بالان، حسین و سیف، یونس و آقاوندی، محمد، (۱۴۰۱)، اثربخشی آموزش مهارت‌های زندگی از طریق همیار مشاور بر بهبود روابط بین فردی، اولین کنفرانس بین‌المللی علوم تربیتی، روانشناسی، مشاوره، آموزش و پرورش
  - ۶- طاهری اوروند، مهران، (۱۴۰۲)، اهمیت آموزش مهارت‌های زندگی به دانش‌آموزان مقطع ابتدایی، سومین کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرآیندهای تعلیم و تربیت، میناب
- v. Amoosoltani, S., Yazdkhasti, F., Oreyzi, H., Abbasi Jondani, J. (2021). The Effectiveness of Psychodrama with the Content of Life Skills on Loneliness, Happiness, Affective Relationship and Parents' Social Support in Adolescent Girls Dependent on the Cellphone. *Counseling Culture and Psychotherapy*, 12(45), 239-268. [in perseian]

۸. Asadi, M. Aghaei, A., Atashpour, S. (2011). The effect of life skills training on the spiritual intelligence of female high school students. *Scientific Journal of Women and Culture*, 3 (9), 21-31[in perseian]
۹. Azami, M., and Jafari, A., and Karimi, N. (2012). Investigating the effect of life skills training on increasing the creativity of primary school children; *Quarterly Journal of Initiative and Creativity in the Humanities*, Volume: 2, Number 2. [in perseian]
۱۰. Bahrami, M. (2017). The Effectiveness of Life Skills Training on Reducing Tendency toward High-Risk Behavior in High-School Adolescents in Tehran. *Policewomen Studies Journal*, (27), 49-67. [in perseian]
۱۱. Duncan Rebecca D. (2000). Youth leadership life skills development of participants in the West Virginia 4-H camping program, Thesis submitted to the College of Agriculture, Forestry, and Consumer Sciences at West Virginia University in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Science in Agricultural and Environmental Education
۱۲. Fazalizadeh, S., and Masoumi Fard, M.(2020). How to Realize Life Skills in Elementary Education Curricula, Second National Conference on New Findings of Teaching-Learning in Elementary School, Bandar Abbas.
۱۳. Foroozeh, S. (2015). A Study of Attention to Creative Thinking Skills in Story Books of Age Group "C" Based on Guilford Creative Thinking Components, Master Thesis, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Ferdowsi University of Mashhad. [in perseian]
۱۴. Ghobakhloo, B. (2017). Providing a model of school life skills curriculum in primary school in Iran; PhD Thesis in Educational Management, Urmia University. [in perseian]
۱۵. Jahani, J.(2019). Investigating the extent of using Gilford's components of creativity in Persian children's magazines. *Library and Information Sciences*, 1-26. [in perseian]
۱۶. Jamali, M.(2014); The effect of life skills training on students' self-esteem, Master Thesis in Curriculum Planning, Islamic Azad University, Central Tehran Branch. [in perseian]